

Justitiedepartementet

Via e-post till: ju.remissvar@regeringskansliet.se, ju.L6@regeringskansliet.se

Remissyttrande över SOU 2025:2 Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter

(Ju2025/00072)

Allmänt

Frågorna om vilka fri- och rättigheter som ska skyddas i grundlagen samt i vad mån dessa ska vara möjliga att begränsa är politiska frågeställningar. Hovrätten har därför inriktat sin granskning av de föreslagna ändringarna till frågor av lagteknisk och systematisk karaktär.

Såvitt kan bedömas är samtliga föreslagna ändringar förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

Rätten till domstolsprövning

Enligt hovrätten framstår det som ändamålsenligt att låta rätten till domstolsprövning inleda paragrafen för att sedan följas av bestämmelserna som garanterar rättssäkerhet och insyn i rättskipningen. En fördel med en sådan uppdelning vore, såvitt gäller insynen i rättskipningen, att därmed markeras att förhandlingsoffentligheten har ett vidare syfte än att säkerställa rättssäkerheten och principen om en rättvis rättegång även om detta naturligtvis är fundamentalt. Förhandlingsoffentligheten sågs exempelvis av Fri- och rättighetsutredningen som ett värdefullt komplement till rätten att ta del av allmänna handlingar (SOU 1975:75 s. 161 f.) och främjar den allmänna informationsfriheten (prop. 1975/76:209 s. 127). I ljuset av det lagförslag som för närvarande bereds, om sekretess för förundersökningsprotokoll fram till tingsrättsdomens meddelande (SOU 2024:51), framstår förhandlingsoffentlighetens betydelse för insynen i rättskipningen som central.

Alternativ till ordet *oavhängigt* bör övervägas, exempelvis synonymen *oberoende* som är mindre formellt och väl överensstämmer med ordvalet i SOU 2023:12 med förslag till ändring av 1 kap. 8 § RF.

Alternativ lydelse enligt synpunkterna ovan

11 § Var och en har rätt att få sin sak prövad av domstol eller annat *oberoende* rättskipningsorgan enligt bestämmelser som meddelas i lag. En rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid.

Domstol får inte inrättas för en redan begången gärning och inte heller för en viss tvist eller i övrigt för ett visst mål. Förhandling vid domstol ska vara offentlig.

Rätten till abort

Formuleringen i utredningsförslaget kan ge intrycket att skyddet omfattar den gravidas rätt att t.ex. egenhändigt avbryta sin graviditet. Som hovrätten uppfattar utredningen är emellertid syftet att skydda den gravidas rätt att frivilligt låta avbryta sin graviditet genom att *få* en abort utförd, vilket ställer krav på lagstiftning *och* resurstilldelning som ger tillgång till medicinsk eller kirurgisk abortvård.

Det framgår inte tydligt varför inte termen *abort* används i utredningsförslaget. I abortlagstiftningen åsyftar termen abort att graviditeten avbryts utan försök att rädda fostrets liv ens om det vore potentiellt livsdugligt, jfr motsatsvis 6 § abortlagen om avbrytande av havandeskap även sent och prop. 1994/95:142 s. 41. Enligt hovrätten finns det inte skäl att täcka in den situation som avses i 6 § abortlagen genom att använda uttrycket ”avbrytande av graviditet”. I stället bör begreppet *abort* kunna användas.

Alternativ lydelse enligt synpunkterna ovan

13 § "Den som är gravid har rätt att *få abort* enligt bestämmelser som meddelas i lag.

Ett generellt skydd mot diskriminering

Hovrätten har inte några synpunkter på utredningens slutsatser.

Grundlagsskyddet för rätten till medborgarskap

Det bör tydliggöras att återkallelse av medborgarskap förutsätter ett klandervärt agerande vid förvärvandet av medborgarskapet. Exempelvis kan läggas till att uppgifterna ska *ha lämnats* samt *ofullständiga* bytas ut mot *vilseledande* liksom *förfarande* mot *handlande*.

Uttrycket oriktiga eller vilseledande uppgifter överensstämmer t.ex. med 37 § förvaltningslagen där det anges som en av förutsättningarna för att få ändra ett gynnande beslut till nackdel för enskild. Uttrycket överensstämmer även med bedrägeribrottets rekvirit vilseledande i 9 kap. 1 § BrB. *Vilseledande* antyder att det ska vara fråga om ett avsiktligt undanhållande, medan att lämna ofullständiga uppgifter inte säger något om den sökandes egna insikter eller tillgång till information. Begreppet *handlande* är mer precist för personligt agerande än det föreslagna uttrycket *förfarande*.

Det bör vidare övervägas om *ska* i ”medborgarskapet ska fråntas den”, bör bytas ut mot *kan*, eftersom frågan om återkallelse av medborgarskap kommer att bli föremål för bedömning i det enskilda fallet.

Hovrätten noterar att ett barn vars förälder förlorar sitt medborgarskap för att den begått brott som avses i första stycket andra punkten undantas från den så kallade härstamningsprincipen som innebär att barn följer sin förälder i fråga om medborgarskap. Det får alltså inte föreskrivas att sådana barn ska följa sina föräldrar i fråga om förlust av medborgarskap. Motsatsvis gäller inte undantaget för barn vars föräldrar förvärvat sina medborgarskap på oriktig grund, utan det får föreskrivas att sådana barn ska följa sina föräldrar i fråga om förlust av medborgarskap. Det kan ifrågasättas om inte den föreslagna regleringen leder till en, ur barnets perspektiv, omotiverad skillnad. Frågan bör i vart fall belysas ytterligare.

Hovrätten tillstyrker förslaget till innehåll i fjärde stycket om att föreskrifter inte får meddelas i strid med Sveriges internationella förpliktelser. Det kan övervägas om en sådan bestämmelse med mer generellt innehåll bör införas även i fråga om begränsningar av andra fri- och rättigheter.

Alternativ lydelse enligt synpunkterna ovan

7 § Det får dock föreskrivas att medborgarskapet kan fråntas den som *också* är medborgare i en annan stat och som har förvärvat medborgarskapet genom att *ha lämnat* oriktiga eller *vilseledande* uppgifter eller genom annat otillbörligt *handlande*, eller [...].

Grundlagsskyddet för föreningsfriheten i förhållande till kriminella sammanslutningar

Begreppet *vinning* har i straffrättsligt sammanhang en ekonomisk innebörd. Följande lydelse bör därför övervägas: "[...] allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk vinning eller *otillbörlig fördel*."

Grundlagsskyddet för äganderätten och näringsfriheten

Hovrätten har inte några synpunkter på utredningens slutsatser.

Detta yttrande har beslutats av hovrättsråden Ingela Sundin och Anna Tansjö samt tf. hovrättsassessorn Teresa O'Neill (referent).

Ingela Sundin

Teresa O'Neill